

werd in het kamp aangeduid als 'De Volksuniversiteit'. Zij werd voortgezet tot de laatste groep Haarense gijzelaars in januari '43 naar 'Beekvliet' (Gestel) verplaatst werd.

Het in het *Gedenkboek Gijzelaarskamp 'Beekvliet'* opgenomen overzicht der aldaar gehouden 'cursussen'¹ vermeldt 58 onderwerpen – daarnaast waren er blijkens een tweede overzicht 35 studiekringen² en het daarop nog aansluitend derde overzicht van de 'causerieën en korte cursussen' vermeldt enkele honderden namen en een nog veel groter aantal onderwerpen.³ Wij willen aan de waarde van de cursussen, kort of lang, en van de causerieën niets afdoen (zij werden steeds door deskundigen gehouden⁴), wanneer wij opmerken dat het de studiekringen zijn geweest die 'Beekvliet' een aparte plaats gegeven hebben in de politieke geschiedenis van Nederland, 'politiek' dan in de ruimste zin genomen. Geen onderwerp was er met betrekking tot Nederlandse, Nederlands-Indische of internationale vraagstukken dat niet in een daarvoor opgerichte kring aan de orde werd gesteld. Soms waren dit kringen van gelijkgezinden: er waren een katholieke, een gereformeerde en een vrijzinnig-protestantse kring, er was een werkgevers-studiekring, er was een sociologische kring die in hoofdzaak uit socialisten bestond (Drees was in Buchenwald de eerste voorzitter geweest, na hem werd dat mr. M. van der Goes van Naters, na deze in Gestel dr. W. Banning), en de gereformeerde theoloog prof. dr. K. Dijk kwam er regelmatig met een

¹ *Gedenkboek Gijzelaarskamp 'Beekvliet'*, p. 153–58. ² A.v., p. 161–69. ³ A.v., p. 170–74. ⁴ De cursussen en causerieën konden meestal gehouden worden in de klasselokalen van het Kleinseminarie, maar soms had men de grotere ruimte van de aula nodig. Speciale belangstelling trokken de voordrachten over kunst van de directeur van het Haagse Gemeentemuseum, dr. G. Knuttel, een lange reeks lezingen over vaderlandse geschiedenis ('De eigen weg van het Nederlandse volk') van H. Algra, leraar aan het gereformeerd gymnasium te Huizum, en een cursus over Nederlands-Indië van dr. Meyer Ranneft die met een aanstekelijke geestdrift getuigde van zijn vertrouwen in een gemeenschappelijke toekomst voor Nederland en Indië. Prof. dr. W. J. M. A. Asselbergs ('Anton van Duinkerken') sprak vijfmaal in een stampvolle aula over 'Nederlands denken en voelen in de Middeleeuwen', Vestedijk liet zich, hoewel hij, aldus de journalist dr. P. H. Ritter jr. normaal 'niet anders (deed) dan roken, zwijgen, schaken en schrijven' (a.v., p. 137), vermurwen tot een aantal voordrachten over 'wezen en techniek der poëzie', maar misschien heeft toch wel geen voordracht dieper indruk gemaakt dan die welke de Leidse historicus Johan Huizinga bij de herdenking van Leidens ontzet (3 oktober '42) hield; hij had er als motto de spreuk voor gekozen die op een Haarlemse gevelsteen voorkomt: 'Int soet Nederland / Ick wijck niet af / Ick blijf ghetrou.'

Huizinga, die eind oktober '42 uit Gestel ontslagen werd, is op 1 februari '45, enkele maanden vóór de bevrijding, overleden.